de **kerkenorde**. Wat buiten haar valt, mag in het kerkelijk leven niet worden toegelaten; tot naleving dier kerkenorde verbonden zich de kerken. Wat fout is, moet in generale Synode veranderd worden, maar niet willekeurig overtreden. De kerkenorde nu sluit buiten de bediening des Woords *allen*, die geen *dienaren des Woords eener plaatselijke* kerk zijn, zij het dienstdoende of emeriti.

Is er echter eenige reden om de kerkenorde ten dezen in staat van beschuldiging te stellen?

In geenen deele.

Geen enkele grond werd hiervoor nog opgegeven, en die gronden zouden toch behooren aangewezen te worden, indien men de ruimherheid der kerkenorde in dezen wou verdenken.

Wijst niet onze *belijdenis* uitdrukkelijk den *dienst des Woords* voor de prediking aan, en wel als een ambt der plaatselijke kerk? Ook de *catechismus* vereenigt de kerkedienst en het predikambt onduhbelzinnig in den dienst des Woords. En *de Schrift* leert ons slechts plaatselijke kerken kennen, die ambten hebben en geven, waaruit nooit anders volgen kan dan dat voor de bediening des Woords slechts zij aangewezen zijn, die in het ambt van *dienaar des Woords eener plaatselijke kerk* staan, onafhankelijk van de vraag, welke andere arbeid hun daarbij in eenige kerk of school of ook in het particuliere leven is toevertrouwd.

De gedachte, dat wie van een plaatselijke kerk wordt losgemaakt toch het ambt van dienaar des Woords *uiteenemt*, moet reeds verdwijnen voor de enkele opmerking, dat dit ambt niet van een *persoon* is, maar enkel van een *kerk*. De persoon gaat en laat het ambt achter. De kerk blijft en behoudt het ambt.

Wie in den dienst des Woords zal optreden, moet *dienaar des Woords* zijn.

En niemand is dienaar des Woords, tenzij hij dit ambt in eene plaatselijke *kerk* ontving en houdt. Hij houdt dit ambt *niet voor zijn leven*. Maar slechts voor zoolang als de plaatselijke *kerk* hem in *zijn* ambt laat.

Bij losmaking uit eene plaatselijke kerk staat de vroegere dienaar des Woords natuurlijk *buiten* dat ambt en is geen dienaar des Woords meer, zoolang hij *als zoodanig* niet in eene andere plaatselijke kerk beroepen en bevestigd is.

De ampele bespreking van dit punt juichen we ten zeerste toe.

Vooral hoogleeraren of docenten moeten in geen valsche positie verkeeren, en om hiertegen waarborg te vinden, moeten ze of van allen Dienst des Woords en der Sacramenten afzien, óf ze moeten om dien dienst te *kunnen* vervullen, op last kunnen handelen van een kerkeraad.

Officieele Berichten.

(Met verkorting uit het Kerkblad van 4 Dec.)

Classis Beilen, gehouden te Dwingelo 17 November 1896.

In het moderamen nemen zitting: Ds. Moolhuizen als praeses, en Ds. Dijkstra als scriba.

Naar aanleiding van een speciaal geval wordt de opmerking gemaakt, dat sommige vertrekkende leden er misbruik van maken, door hun attestaties niet tijdig hier op te vragen en elders in te dienen. Nu wordt de vraag gedaan, wat hiertegen te doen valt?

Goed gevonden wordt, dat voor de gemeenten der Classis Beilen voortaan het volgende zal gelden: »Iemand, die een jaar lang moedwillig verzuimt, na zijn vertrek zijn attestatie in de eene gemeente op te vragen en bij de andere in te dienen, geeft daardoor blijk van onverschilligheid en liefdeloosheid jegens de gemeente des Heeren. Daarom zijn de kerkeraden gerechtigd, om attestaties van en aan zoodanigen te weigeren.

Classicale vergadering te Leiden, gehouden 19 November 1896.

Volgens rooster was Ds. Wielinga te Katwijk a/d R. praeses der vergadering.

Nadat enkele zaken aan de orde waren gekomen en afgedaan werden, kwam de instructie van de kerk te Rijnsburg in behandeling, welke aldus luidde:

»De kerkeraad van Rijnsburg stelt voor aan de Classis Leiden, om de opleiding voor den dienst der Zending onder Heidenen en Mohammedanen ter hand te nemen, ten einde langs dien weg te komen tot de uitzending van een dienaar des Woords."

De vergadering stond hier voor eene schoone en gewichtige zaak. Het bleek uit de discussie, dat de Synode te Middelburg de zaak van de opleiding niet bepaald behandeld had, en voorts deed zich de vraag voor: hoe bedoelt Rijnsburg's kerkeraad dat? Wil men de bespreking van de zaak der opleiding voorbereiden of bedoelt men, dat de Classis de opleiding zelf ter hand neme? Wil men door financieelen steun de opleiding, die elders zou kunnen plaats hebben, steunen, of is de bedoeling, dat de Classis zelve opleide met de bepaalde examina in 't vervolg.

Zoo 't laatste, dan doet zich de vraag voor, kan en mag eene Classis dat doen?

Uit het gegeven antwoord bleek, dat dit voorstel uit de practijk geboren was, omdat een paar jongelingen zich bij den kerkeraad hadden aangemeld, om voor zendeling opgeleid te worden.

Voorts lag het in de bedoeling om eene school te stichten voor de opleiding van zendeling vanwege de Classe.

Dat men daarvoor nog niet rijp was, laat zich verstaan.

Besloten werd, dat de Classis zich tot de deputaten om advies zou wenden, en dat de kerkeraden daarna zouden oordeelen.

Ds. Renkema, Ds. Rudolph en Ds. van Prooijdij werden aangewezen, om in dezen handelend op te treden, en meteen voorbereidselen te maken dat op een der volgende Classis-vergaderingen de propagandalist voor de Zending, Ds. Van der Valk te Scheveningen, aanwezig zou zijn tot nadere bespreking van Zendingsaaken.

Generale Kas voor Emeriti Pred., Pred. Wed. en W.

Deputaten der Generale kas, vergaderd te Utrecht den 30en Sept. J.l., gehoord hebbende het verslag van den Algemeenen penn. dier Kas, hebben besloten een dringend verzoek te richten tot de Gereformeerde kerken in Nederland, om dit jaar eene *derde collecte* ten behoeve dier kas te willen houden.

Ook worden de kerken, die de tweede collecte nog niet hielden, dringend vermaand, dit zoo spoedig mogelijk te doen. Voor de uitbetaling toch op den eersten October was p. m. f 3000.— te weinig in kas. Dit tekort zal, als alle kerken de tweede collecte hebben gehouden, wel gedekt zijn, maar dan is er voor den eersten Januari opnieuw een som van p. m. f 6000— noodig. Zonder eene *derde* collecte komen die gelden er niet en kan de penningmeester aan de *verplichting* der kas *niet* voldoen.

Door het besluit der Generale Synode te Middelburg leven we tot Januari 1898 in een tijd van overgang, waarin de behoefte aan geregeld collecteeren niet minder is dan te voren, zal de penningmeester niet in groote moeilijkheden geraken.

Wilt daarom, broeders, den penningmeester verblijden door milde en tijdig gehoudene collecten, want de verplichting der kas is immers de verplichting der kerken.

Namens Deputaten der Kas,
A. VAN DER SLUYS, *Voorz.*
H. BRINK, *Secretaris.*
G. BRUGSMA, *Penningm.*

THEOLOGISCHE SCHOOL.

Het College van Hoogleeraren aan de Theol. School brengt ter kennis, dat de overdracht van het Rectoraat, D. V. zal plaats hebben 7 Dec. a.s., des avonds ten *zeven* ure, in de aula der Theol. School. De aftredende Rector, Prof. M. Noordtzij, zal, na het houden eener redevoering, het Rectoraat overdragen aan Prof. D. K. Wielenga, volgens besluit van het Curatorium tot Rector voor het volgende jaar aangewezen.

Uit naam van het College voornoemd,
P. BIESTERVELD, *Ab-actis.*

DEPUTAAT SYNODI.

L. S.

Ondergeteekende, door de Generale Synode van Middelburg uitgenoodigd om de schrifturen, toebehoorende aan de Gereformeerde kerken, die nog in het bezit zijn van private personen, te verzamelen en in het Archief te deponeeren, verzoekt allen, die van genoemde kerken nog één of meer stukken onder hunne berusting hebben, ze hem zoo spoedig mogelijk toe te zenden.

H. W. VAN LOON.

Amsterdam, 1 December 1896.

Buitenland.

Duitschland. De Gereformeerde bond en de Unie.

In No. 34 van de *Ref. Kirchenztg.* vindt men eene merkwaardige verklaring omtrent het wezen en het doel van den »Gereformeerden bond", gevloeid uit de pen van den voorzitter van genoemden bond, den hofprediker Dr. Brandes. Deze luidt als volgt: »De moderator van den Gereformeerden bond, gelijk de Gereformeerde bond, denkt er geheel niet aan, dat de Unie tusschen de twee kerken, die uit de reformatie ontstaan is, moet te niet gedaan worden. Het zou hem, en ook den Gereformeerden bond, integendeel als de grootste schade schijnen, die aan de kerk van Jezus Christus aangedaan kon worden, en wel op grond van 1 Cor. 1—4. Gelijk het bij den aanvang der scheiding, die door het opstellen van de »Concordia" in 1580 een voldongen feit werd, juist het streven der Gereformeerde kerk in Duitschland geweest is, deze scheur te helpen dichten, voor zoover dit zonder prijsgeving van eene welgegronde en immers in de Schrift gegronde overtuiging mogelijk was, en gelijk men zeggen kan, dat de Unie, die eindelijk tot stand kwam, het werk der Gereformeerde kerk is, zoo houdt ook de Gereformeerde bond aan de Unie vast. Wij zijn inderdaad te goede zonen der Gereformeerde kerk, om niet de verantwoording te gevoelen, die wij op ons laden zouden, wanneer wij dit niet deden. Maar wij willen, dat wij als Gereformeerden mogen leven in de Unie en verlangen daarom, dat voor de Gereformeerde kerk het bij de Unie gewaarborgde recht gehandhaafd wordt. Wij willen de Unie er voor bewaard hebben, dat in haar naam de kerk van Jezus Christus Luthersch gemaakt worden zal, gelijk dit het doel van eene partij in haren boezem is, waarvan een woordvoerder het immers rond uitsprak, dat de kerkbesturen hunne macht moesten gebruiken — wij zouden zeggen misbruiken — om de geheele geunieerde kerk Luthersch te maken.

Wij zijn van oordeel dat, wanneer Dr. Brandes het gevoelen uitspreekt van den Gereformeerden bond, hiermede het recht van bestaan van den Gereformeerden bond verdwenen is. Een vijftien jaren geleden gaf de baruin van pastor Calominus uit Elberfeld een meer zeker geluid. Toen had deze leeraar, toenmaals redacteur van de *Ref. Kirchenz*, er een oog voor, dat, wanneer een Gereformeerde gemeente in de Unie opging, zij tevens voor de Gereformeerde kerk verloren ging.

En dit kan ons niet verwonderen, want het staat toch vast, dat, wanneer de Unie tusschen de Gereformeerde en Luthersche kerken tot stand gebracht is, de verschilpunten tusschen beide kerken voor onwezenlijk worden verklaard. Wie nu de Unie beschrijft als een groot voordeel voor beide kerken, doet in den grond der zaak hetzelfde.

Dr. Zahn, die indertijd van den Gereformeerden bond afscheid nam, wordt door de uitlating van Dr. Brandes schitterend gerechtvaardigd.

Grelig maakt een schrijver in een Luthersch blad van deze uitlating van Dr. Brandes gebruik, om tegenover de bewering, dat de Gereformeerde kerk de Unie bewerkt heeft, de uitspraak te doen hooren, dat van oudsher de Luthersche kerk op grond van Gods Woord de Unie heeft bestreden.

In de gemeente Witten is het gekomen, gelijk wij eenigen tijd geleden meledeelden, tot een breuk met de landskerk, om eene vrije Luthersche kerk te vormen. Een van de leden dier kerk schreef in een blad: »De hoofdzaak die wij gezocht en gevonden hebben, is eene kerk, in welke alle predikanten slechts het Woord Gods prediken en niets als Gods Woord. Wij hebben nu een geheele reeks predikanten gehoord en zijn geheel verbaasd; zij prediken en leeren, zij het ook met verschillende gaven, juist hetzelfde.

Wij hebben er in 't geheel geen vermoeden van gehad, dat er in ons vaderland eene kerk is, waarin alle predikanten hetzelfde Evangelie verkondigen, het Evangelie van genade, boete, sterven, wedergeboorte, van doop en avondmaal. En juist de openhartigheid van deze mannen, ook in dingen, waarvan zij wisten, dat zij niet aangenaam waren, trok ons tot de kerk, waarvan wij nu leden geworden zijn.

Deze gemeente heeft in pastor Sommerfeld een eigen herder en leeraar verkregen, nadat de predikant, die haar als het ware op den weg der scheiding met de landskerk gebracht heeft, haar in den steek gelaten had, door, toen het op een beslissen kwam, bij genoemde kerk te blijven, daarbij zelfs pogende, om de gemeente van een overgang tot eene vrije Luthersche kerk te weerhouden. De omstandigheid, dat er steeds meer leden voor de vrije kerk te Witten gewonnen worden, bewijst, dat het doen van den vroegeren predikant Birkenhoff, die zijne kudde in den steek liet, niet den minsten invloed uitoefende ten bate der landskerk. De predikant Birkenhoff ontstak een vuur, dat hij later niet meer *kon blusschen*.

WINCKEL.

Voor Kinderen.

XXIX.

GEVANGEN.

Alvorens nu iets beslissends te ondernemen, zond de koning twee onderhandelaars, graaf Eberhard van Katzenellenbogen en heer Gerlach van Breuberg, om de uitlevering van den grijsaard te vragen.

Nu ontstond groote beweging in de stad. Een deel der burgers, vreezend voor een strijd met koning Rudolf, had steeds den vreemdeling met ongenoegen gezien. Maar zij hadden gezwegen, wijl het meeste volk en ook de Raad het met den vreemdeling hield. De laatsten echter begonnen, nu Rudolf ernst met de zaak maakte, ook te wankelen. IJlings hielden de schepenen raad; ook de twee afgezanten waren daar en stelden hun eisch. Maar de schepenen gaven niet aanstonds toe en verlangden, dat de koning eerst de stadsrechten zou bevestigen, en hen op geenerlei wijs straffen voor de opneming van den vreemdeling.

De heeren brachten de boodschap over, en keerden weldra terug met het bericht, dat hun heer alles toestond. Hij wilde namelijk geen bloeiende stad zijn rijks vernietigen, maar slechts 't bedrog doen ophouden; alleen moest de stad de gewone belasting betalen.

Toen dit al bekend werd, veranderde de staat van zaken in eens ten nadeele van den vreemdeling. De schepenen riepen de geheele burgerij tegen den avond op de ruime markt bijeen. 't Was een groote, bewegelijke schaar; toch werd men het spoedig eens. Had de grijsaard een groot leger bij zich gehad, ongetwijfeld zouden Wetzlar en andere steden evenals vele personen die met hem gegaan waren, hem trouw zijn gebleven. Doch de man was onmachtig, koning Rudolf dreigde, en zoo bleef den burgers niets over dan voor de genade der laatsten den ander te laten varen. De vreemdeling had op zijn standpunt wijzer gedaan zijn geld te besteden voor een krijgsmacht, dan 't met volle handen over het volk te werpen. Want wel had men hem vele verzekeringen van trouw gegeven, doch ondank is des werelds loon. Dezelfde lieden, die zijn goud graag ontvangen hadden, spraken nu geen woord ten zijne gunste; die luid gejubeld hadden: »Heil Frederik!" zwegen nu, en stemden in alles toe. En zoo toonden de burgers zich trouweloos èn jegens den keizer èn jegens hem die er zich voor uitgaf.

Zoodra beslist was dat Rudolf zijn zin zou krijgen, liet de schout soldaten voor 't huis des vreemdelings zetten, opdat hij niet ontvluchten zou en wilde hem toen het beslotene meedeelen. De man was reeds met alles bekend, en sprak tot den schout: »Ik weet wat gij mij te zeggen hebt. Wees echter niet bang, dat de vogel u zal ontkomen. Ik ben na zulk een trouwbreuk en verraad het leven moe. U en de stad zal ik in geen ongelegenheid brengen; ik zal zelf mij aan mijn tegenstander uitleveren."

De schout wilde zichzelf en de burgerij ontschuldigen, en stamelde iets van dringende noodzakelijkheid. Maar de grijsaard hernam: »Spaar uw woorden en ontschuldigingen. Ik wil niet, dat ge u door liegen nog meer bezondigt. Ik geef u mijn keizerlijk woord, dat ik rechtstreeks tot koning Rudolf gaan zal. Bewijs mij daarom nog één gunst: bespaar mij de vernedering door uw knechten gevat en uitgeleverd te worden."

De schout had geen moed, dien wensch, met hoogheid en waardigheid uitgesproken, af te slaan. Eigenlijk was hij ook blij, dat hij den man niet behoefde gevangen te nemen, die nog pas als keizer door heel de stad was toegejuicht.

De schout vertrok. De grijsaard riep zijn drie getrouwen en sprak: »Trouwe vrienden, het lot heeft tegen mij beslist. De dagen mijns roems en mijns levens zijn voorbij. Ik ontsla u dus van trouw aan mij. Keert naar huis en denkt aan uw ongelukkigen heer en keizer."

De mannen vielen voor hem neer, kusten zijn kleed, en Egbert sprak:

»Dat zij verre van ons, genadige heer, u te verlaten. Wij zijn bereid ons leven voor u te stellen." Zoo spraken ook Kunald en Wolfram.

Maar de vreemdeling hernam: »Er is al genoeg bloed om mij vergoten: zoo mag het met 't uwe niet gaan. Bewijst mij nog slechts dezen dienst, dat ge mij op mijn laatsten tocht verzelt."

Dat beloofden alle drie, terwijl hun de tranen in de oogen stonden. Daarop verdeelde de grijsaard zijn geld, nog een zeer groote som, onder de drie dienaars. Wel wilden zij niets aannemen, maar hun meester drong aan, zeggende: »Neemt het, uw trouw verdient nog wat beters dan goud en edelgesteenten. Ongaarne zag ik mijn schatten in de handen mijner vijanden." Daarop begaven zich allen ter rust, voor zoover na zulk een dag van rust sprake kon zijn.

Vroeg, den volgenden morgen, maakte zich de grijsaard gereed tot den moeilijken tocht naar des vijands leger. Hij kleedde zich in 't gewaad, waarin hij als keizer was gehuldigd. Honderden stonden op straat, om hem te zien heengaan, doch het bleef doodstil. Waar bleef nu het gejuich, dat steeds weerklonk waar hij zich vertoonde? Trouwloos waren allen die 't met hem hielden hem afgevallen, zelfs de Nuyssers, die hem zoo lang vereerd en naar Wetzlar vergezeld hadden. De ratten verlieten het zinkend schip, en 't doet ons denken aan wat vijf eeuwen later een Prins van Oranje zou uitspreken: »'t Is hier nu »Hosanna", maar 't zal weldra »kruist hem!" zijn." Alleen Egbert, Kunald en Wolfram waagden het den man te volgen, en hun droeve gezichten bewezen, hoe de nood vrienden leert kennen.

Nauwelijks was het viertal buiten Wetzlar, of zij ontmoetten krijgsvolk van koning Rudolf, onder aanvoering van den koninklijken maarschalk Edler van Pappenheim. Na een korten rit kwam men in het kamp. Nieuwsgierig trad koning Rudolf zijn tent uit, om den grijsaard te ontvangen. Deze steeg van zijn paard en sprak:

»Ik ben keizer Frederik, en geef mij op genade en ongenade aan u over, wijl de heiligen het alzoo willen."

De koning vroeg nu wie de drie ridders waren, die den grijsaard begeleidden.

»Deze drie," was het antwoord, »zijn mijn getrouwen, die lief en leed met mij gedeeld hebben. Ik bid u hun geen leed te doen en hen bij mij te laten. Zij zijn in alle geval onschuldig."

»Deze bede zij u geschonken" sprak Rudolf; gaat nu in mijn tent, tot ik verder zal beslissen."

Terwijl aan dit bevel voldaan werd liet Rudolf snel zijn legerhoofden bij zich ontbieden. Weldra was de tent met heeren en ridders gevuld. Hun namen zijn ons bewaard gebleven. Daar waren de graven Bertrand en Otto van Anhalt, graaf Koenraad van Wernigerode met zijn zonen Albert en Frederik, de broeders Gebhard en Gerhard van Querfurt, met hun zonen Ulrich, Albert en Frederik, graven van Regenstein, graaf Hendrik van Blankenburg met zijn zoon Siegfried, de heeren van Hadmersleben en Barby, graaf Otto van Falkenstein, Walter van Harnstein en andere edelen uit den Harts, graaf Eberhard van Katzenellenbogen, Frederik van Leiningen en burggraaf Frederik van Neurenberg. Dan de »geestelijke" heeren, aartsbisschop Erik van Maagdenburg, onze oude kennis de aartsbisschop van Keulen, bisschop Volrad van Halberstadt en verder een schitterend gevolg van leenmannen uit Frankenland, Zwaben en Bourgondie. De zeer ruime tent kon allen nauwelijks bevatten.

»Doorluchte en edele heeren," zoo begon koning Rudolf, »ik kan u met vreugde melden, dat wij thans het doel van onzen tocht naar Wetzlar bereikt hebben. Hij, om wiens wille wij hier zijn, heeft zich op genade en ongenade overgegeven en is in ons midden."

Aller oogen richtten zich nieuwsgierig op den grijsaard, die voor den koning stond.

»Er blijft ons alzoo niets over," ging de koning voort, »dan gericht te oefenen over hem, die als gevangene voor mij staat. Maar opdat recht geschiede, vraag ik u vreemdeling wie gij zijt, en vermaan u daarbij de waarheid te spreken.

»Ik geef u mijn koninklijk woord, dat u om uw hooge jaren geen gevaar voor uw leven dreigt, en slechts levenslange gevangenisstraf u wacht, als gij de waarheid bekent. Gij hebt hier niet het lichtgeloovige volk voor u, dat men alles kan wijsmaken, maar hooge waardigheidsbekleeders van kerk en staat, mannen die een zaak wel doorzien kunnen. Voor alles echter staat boven u de eeuwige Rechter, die alle leugen wreekt en ook tot in uw hart ziet. Ik vraag u voor uw God en deze hooge ambtsbekleeders of gij keizer Frederik zijt, gelijk gij zoo lang hebt beweerd."

Zonder bedenken, antwoordde de grijsaard: »Gelijk gij gezegd hebt, ik ben keizer Frederik."

HOOGENBIRK.

Gereformeerde Gezindheid.

Gereformeerde Kerken.

BEROEPEN: Haamstede (cl. Zierikzee), T. Bouma te Doorn (cl. Utrecht). — Oudega, G. Renting, cand. — Zaandam B, W. Breukelaar te Halfweg. — Vianen, C. L. F. van Schelven te Wageningen.

AANGENOMEN: Camperland (cl. Zierikzee), P. J. Baaij te 's-Gravenzande.

BEDANKT: Hantumhuizen, S. Datema te Marmerwoude. — Capelle aan den IJsel, J. Hartwigsen te Harmelen. — Purmerend, M. Keulemans te Schoonhoven B.

Nederlandsche Hervormde Kerk.

BEROEPEN: Marrum (Fr.), S. Gerbrandy te Woudsend. — Schoonoord (gem. Sleen), H. T. Obbink, cand. — Leersum, J. Steenbeek te Vianen. — Stevensweert, W. de Visser te Niehove. — Koekange (gem. De Wijk), R. A. C. Frijling, cand. — Voorthuizen, E. H. Jonkers te Zuid-Beierland c. a. — St. Laurens (cl. Middelburg), P. J. Kromsigt te Scherpenisse. — Goudswaard en Korendijk, J. de Visser te Brakel. — Elburg, F. F. J. van den Plassche te Gouderak. — Neede (toez.), F. W. Drijver te Groothuizen. — Wapenvelde, H. L. A. Feijkes Hz., cand. te Dordrecht. — Sloten (Fr.), A. Rodenburg, cand. te Hommerts. — Pacsens en Moddergat, G. W. Locher, cand. te Birdaard. — Enter, K. E. van Griethuysen Hz. te Kethel en Spaland. — Benthuizen, J. A. Broers, cand.

AANGENOMEN: Marken, H. L. A. Feykes, cand. te Dordrecht. — Hempens en Teerns, L. Troste Jz. te Oosterhaule en Nijega. — Dantumawoude, G. W. Locher, cand. te Birdaard.

BEDANKT: Nootdorp, J. de Visser te Brakel. — Willemsoord, Nieuwpoort, St. Anthonie-Polder, Wilsum, Wapenvelde, Cats en St. Annaland, H. L. A. Feykes, cand. te Dordrecht. — Goes en Rotterdam, J. C. van Paassen te Meppel. — Tubbergen en Bergumerheide, W. G. van Leeuwen, cand. te Arnhem. — Heetlen, W. D. van Leeuwen Boomkamp te Olst. — Hilvarenbeek, W. van Roggen Jr., cand. te Sloten. — Minnertsga, W. Jurrema te Windesheim. — Rotterdam, A. de Haan Pz. te Zwolle. — Schaldeburen, Pacsens, IJlens, Hennaard en Oud-Vosmeer, G. W. Locher te Birdaard. — Pernis, J. Koek te Hien en Dodewaard. — Roon en Pendrecht (toez.), J. Hoekstra te Heteren. — Ootmarsum, S. A. C. Rijnsburg te Buurmalsen. — Zevenhuizen, J. R. Slotemaker de Bruijne te Haulerwijk. — De Lier (bij Delft), D. van Krevelen te Hoogvliet.

Advertentien.

Voor de talrijke en treffende bewijzen van deelneming, ondervonden gedurende de ziekte en bij het overlijden van mijnen geliefden Echtgenoot, betuig ik mijnen hartelijken dank.

Wed. H. C. VERDUIJN—
KNEGTMANS.

Rotterdam, 4 December 1896.

L. G. WEISZ & Co.,
Commissionairs in Effecten,
Prinsengracht bij de Prinsenstraat,
No. 157,
AMSTERDAM.

Heraut te koop
aangeboden voor den meestbiedende van **No. 510 tot 977, van 2 Oct. 1887 tot 13 Sept. 1896.** Brieven, onder motto: »*Heraut*", bij A. FISSCHER, Boekh., *Utrecht.*

Bij A. FISSCHER, Boekhandel, Elisabethstraat 3, te *Utrecht*, is verschenen:

ADAM EN CHRISTUS.
NEGEN LEERREDENEN
van H. HOEKSTRA,
Bedienaar des Woords bij de Gref. Kerk te Schiedam.
De prijs van dezen bundel is *f* 1.25 en in netten linnen stempelband *f* 1.60

Tevens verscheen:
Het licht, schijnende in de duisternis.
TOESPRAAK, in 't belang der Vrije Universiteit gehouden door **H. HOEKSTRA.**
Deze rede kost afzonderlijk *f* **0.30,** doch wordt aan iederen kooper van het negental Leerredenen **present gegeven.**
Na ontvangst van postwissel, franco toezending door den uitgever
A. FISSCHER, Boekhandel, Utrecht.

UITGAVE van HÖVEKER & ZOON, te AMSTERDAM:
GEDICHTEN
van
J. A. WORMSER.
Prijs f 1.25 In stempelb. f 1.90.

Vrije Universiteit.

In dank ontvangen:
Voor de Vereeniging:
Aan Contributiën:
Door den heer Joh. Huisman Jz. te Zwartsluis *f* 103; door den heer A. B. Jonker te Rodeschool *f* 17; door den heer R. F. van Mill te Gorinchem *f* 43.50; door Ds. W. J. de Haas te Culenborg *f* 25; door den heer H. van der Hoeven te Apeldoorn (1e storting) *f* 81.59; door den hee T. Kuiper te Hilversum, uit Ankeveen *f* 8; van den heer W. D. te P. *f* 10; door den heer P. van Tuyl te Gameren *f* 13; door den heer J. Duym Fz. te Noordeloos *f* 56.50; van Ds. J. v. d. V. te N. D. *f* 1; door den heer Johs. Krap te 's-Gravenhage (1e st.) *f* 195.73½; door den heer W. Wolzak Gz. te Alkmaar, 2e storting *f* 31.

Aan Collecten (voor de Theol. Fac.)
Van de Geref. kerk te Randwijk (⅛ coll.) *f* 2.20; van idem te Lochem *f* 3.50; van idem te Bennekom *f* 10.50; van idem te Ouddorp *f* 1; van idem te Nieuw Helvoet *f* 1.76; van idem te Oud Beijerland *f* 1.51½; van idem te Zuid Beijerland *f* 5; van idem te Oudtgensplaat *f* 1.66½; van idem te Abbenbroek *f* 1.70; van idem te Stad a/'t Haringvliet *f* 1.33½; van idem te Stellendam *f* 2.80½; van idem te Andijk *f* 15.14; van idem te Enkhuizen *f* 33.01; van idem te Hoorn *f* 5.42½; van idem te Medemblik *f* 4.83; van idem te Opperdoes *f* 6.15; van idem te Urk *f* 10; van idem te Vlaardingen B *f* 33.05; van idem te Geesteren *f* 1485; van idem te Apeldoor B *f* 23.43; van idem te Winsum (Gr.) *f* 16.40; van idem te 's-Gravenhage B *f* 30.26½.

Voor het Hospitium:
Door den heer J. van Kammen te Kollum, van de Halve stuiversvereen. *f* 45.

Voor het Studiefonds:
Door den heer J. van Kammen te Kollum, van de Halve stuiversvereen. *f* 45; door den heer G. F. Taats te Rotterdam, namens de commissie van den kerkeraad der Ger. kerk te Rotterdam B. *f* 200.

S. J. SEEFAT,
Hilversum. *Penningmeester.*

DE KINDERDOOP,
beschouwd met betrekking tot het bijzondere, kerkelijke en maatschappelijke leven,
DOOR
J. A. WORMSER.
Derde Druk.
MET EENE INLEIDING VAN
Mr. GROEN VAN PRINSTERER
en een kort woord vooraf van den zoon des schrijvers.
Prijs / 0.90.
De Uitgever:
N. V. Boekhandel,
voorheen HÖVEKER & ZOON.
Amsterdam.

P. VAN EIJK.
Firma JOHANNES KRAMER & Co.,
DAM 15—17, AMSTERDAM.
Koopen en verkoopen EFFECTEN, diverse LOTEN en vreemde COUPONS. Wisselen Gouden, Zilveren MUNTEN en vreemde Banknoten. Sluiten PROLONGATIËN en BELEENINGEN. Nemen gelden à DEPOSITO ⅛ pCt. onder de prolongatiekoers. Bedragen tot en met Duizend Gulden worden op vertoon teruggetaald.

Uitgave van de Naamlooze Vennootschap BOEKHANDEL, voorheen Höveker & Wormser:
Dagen van Goede Boodschap
DOOR
Dr. A. KUYPER.
Deel I. In den Kerstnacht.
„ II. Oud- en Nieuwjaar.
Deel III. De Paaschmorgen.
„ IV. Op den Pinksterdag.
4 deelen ingenaaid f 3.60; in 4 fraaie stempelbanden f 5.60; elk deel afzonderlijk ingenaaid f 1.20; gebonden f 1.75.

ELECTRISCHE DRUKKERIJ, voorheen J. J. ARND & ZONEN.